

UNITAT DIDÀCTICA

estima el valencià

La iaia

LA IAIA

Jo tenia una iaia, arrugada com la pansa,
la volia amb bogeria perquè estava un poc tronada.

Jo tenia una iaia, arrugada com la pansa,
un bon dia se'n va anar i no va voler tornar.

La iaia s'ha mort, no cantarem juntes,
la iaia s'ha mort, no em contarà contes,
la iaia s'ha mort, no tornarà a dir-me:
"Cosa dolça, bona nit,
la, la, la, la, la, la, la..."

S'ha mort la iaia, s'ha mort el gat, s'ha mort el gos,
la rata, el colom, s'ha mort la vida, s'ha mort la mort,
que torne la iaia ja ja ja ja per favor.

Però la iaia està ací, arrugada com la pansa,
cada volta que la pense recorde el seu somrís.
Però la iaia està ací, arrugada com la pansa,
sempre em deia canta, balla, riu i viu.

Sigues feliç.

ESCOLTEM, PARLEM I LLEGIM

— Feu un rogle en la classe i abans d'escoltar la cançó parleu sobre aquestes qüestions:

- Us agrada jugar? Amb qui soleu jugar?
- Teniu animallets a casa? Gossos, gats, pardalets...?
 - Com es diuen? Jugueu amb ells?
- Jugueu amb els iaïos i les iaïes?
 - Quins són els vostres jocs preferits quan esteu amb ells? I els seus?
 - Us conten contes? I cançons?
 - Si no els teniu a prop, us agradaria jugar i cantar amb ells? Imagineu quines coses us agradaria fer amb ells o elles.

— Fes el dibuix del teu iaïo o la teua iaïa fent alguna cosa amb tu.

— Escolteu la cançó.

— Feu una posada en comú grupal i expresseu oralment què us suggereix la música i què penseu del que diu la lletra.

- Quines emocions us genera la cançó?
- És una cançó trista o alegre? Per què?
- Què penseu que significa el vers: "em deia "canta, balla, riu i viu, sigues feliç"?"

■ Teniu relació amb els vostres iaies i iaies? Conteu al grup alguna anècdota que recordeu o us hagen contat d'ells i elles.

— Encercla l'emoció que t'ha generat:

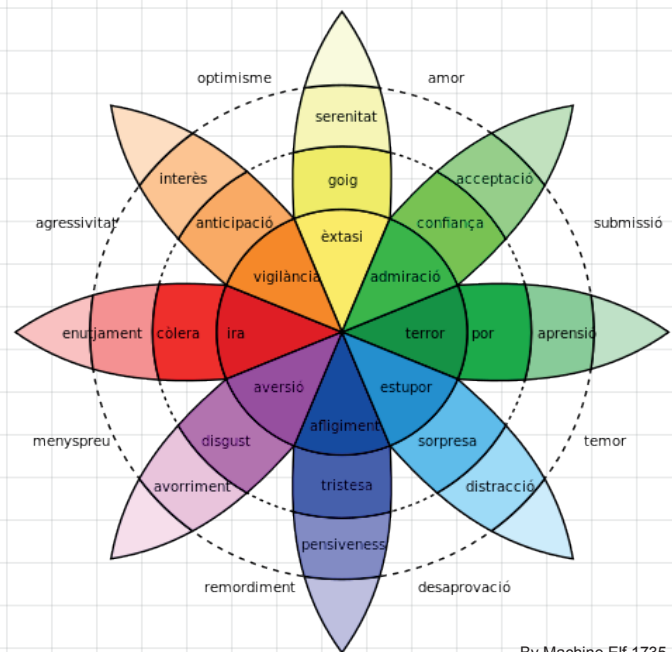
tristesa enyorança alegria soledat injustícia ràbia

— Jugueu amb el text:

★ De manera individual o en petits grups llegiu el poema/cançó:

- Amb alegria
- Amb ràbia
- Amb tristesa
- Amb tímidesa
- Cantant
- Amb amor

By Machine Elf 1735.

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=113587092>

★★ Versos entonats

- Llegiu els versos de la cançó en silenci, individualment.
- Organitzeu la classe en tres grups. Cada grup recitarà el poema amb una entonació concreta: "normal" o afirmativa, de forma exclamativa i de forma interrogativa. Per exemple:
 - Grup 1: Jo tenia una iaia.
 - Grup 2: Jo tenia una iaia???
 - Grup 3: Jo tenia una iaia!!!
 I així amb l'estrofa que decidiu.

★★★ Versos en espill

- Organitzeu-vos en classe per parelles i repartiu una estrofa diferent per cada parella.
- Llegiu individualment l'estrofa que us correspon. Podeu assajar-ne la lectura en veu alta sense alçar massa la veu fins que tingueu memoritzada l'estrofa. Jugueu, si us ve de gust, amb la veu i l'entonació, amb les emocions.
- En parella, una persona (A) recita i l'altra (B) s'hi situa enfront. Al mateix temps que recita, A realitza accions que tinguen a veure amb el que està dient i B, com una imatge en espill, imitarà les accions i els gestos d'A. Quan acabeu, intercanvieu els rols.
- A partir d'ací, podeu seguir jugant i afegir complicació al joc: canviar un espill per ser l'ombra -i situar-vos-hi darrere-, cantar la cançó i crear una coreografia...

COMPRENEM, EXPRESSEM I INVESTIGUEM

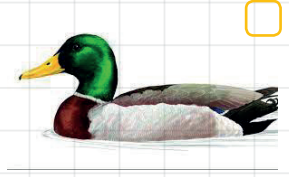

- Coneixes totes les paraules de la cançó? En cas de dubte, pregunta a la mestra o al mestre o busca-les al diccionari.

- 1. Un somrís:
- a. Riure lleument amb un gest dels llavis, però sense fer soroll.
 - b. Vessar llàgrimes.
 - c. Que té les galtes molt grosses
2. Una pansa:
- a. Aliment obtingut per l'assecamment del raïm. Fruita dessecada.
 - b. Part ixent d'un objecte.
 - c. Suau, tranquil.

3. Quina o quines d'aquestes imatges representa un colom?

- Quins versos et resulten més colpidors? Quins sentiments et provoquen? Escriu un text en el qual ho expliques.

— Què penses que volen dir aquests versos? Escriu-ho breument.

“Però la iaia està ací, arrugada com la pansa,
cada volta que la pense, recorde el seu somrís.”

— Llegiu l’escrit en veu alta i comproveu si tot el grup ha entés el mateix. Parleu del tema i penseu en una altra oració que pugua servir de resum de la conversa.

— Posa un altre títol a la cançó: _____

— Et proposem fer una entrevista al teu iaio, a la teua iaia o a alguna persona gran que conegues. Aquestes preguntes poden servir de guió.
Aquesta entrevista la pots fer per escrit, però pots utilitzar altres mitjans, per exemple, fer una gravació com si fora per a la ràdio o un vídeo utilitzant el mòbil.

1. Què feien quan eren menuts? Com era l’escola on anaven? Com jugaven? On jugaven?
2. Quan van començar a treballar? Quins amics i amigues tenien?
3. Quin és el record més important de la seua vida?
4. Com era el món en què vivien. És molt diferent del món actual?

Afegeix-hi alguna altra pregunta per a saber més sobre la vida que ha tingut aquesta persona: pensa que la gent gran ha viscut una vida diferent de la nostra i és bo saber quins són els seus aprenentatges.

— La **comparació** és un recurs retòric basat a relacionar un element amb altre amb el qual s’assembla. Normalment consta de tres elements: allò **que** es compara (A) , allò **amb què** es compara (B) i un element d’unió o **nexe**, que sol ser *com*.

- Relaciona els elements de l’esquerra amb les imatges de la dreta i escriu-hi davall una oració amb les comparacions que resulten:

1. Lenta o lent

X

Joana és lenta com _____

2. Roig/roja

Y

3. Ràpid/ràpida

Z

1Y, 2Z, 3X

— De les figures següents, quina és una comparació?

- arrugada com la pansa
- Estava un poc tronada
- La volia amb bogeria

— Escriu a la taula els tres elements característics:

A:	Nexe:	B:
----	-------	----

- Descriu una cosa o una persona per comparació i després substitueix els elements comparatius per afirmacions. Per exemple:

La iaia tenia una veu dolça com un pastís.

La iaia tenia una veu de pastís.

La iaia era un pastís!

.....

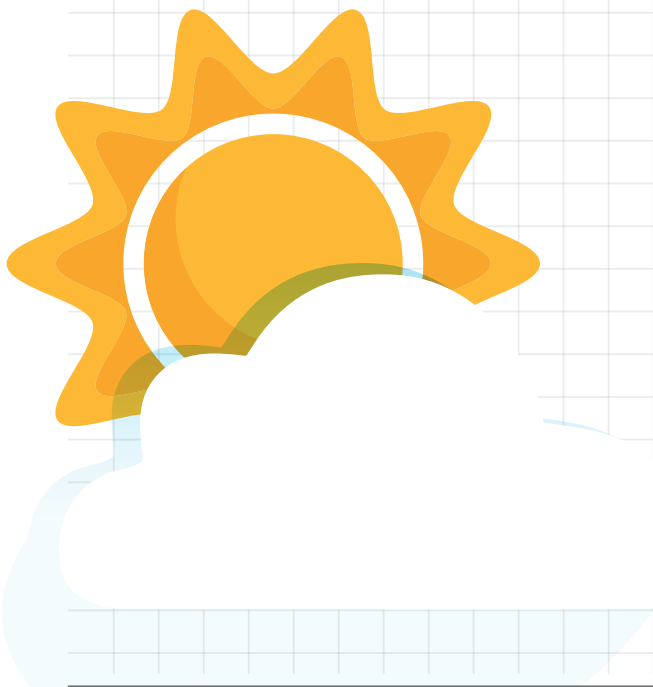
.....

.....

Amb aquest joc el que fas és crear **metàfores**. Com veus, una metàfora consisteix a comparar dues coses, A i B, però sense un nexe d'unió.

— Practica un poc més i identifica els dos elements de cadascuna de les tres metàfores del poema:

El sol és mitja lluna
els núvols cotó-en-pèl
i les estrelles són perles
que s'engronsen en el cel

Pilar Arnal

A: B:

A: B:

A: B:

APROFUNDIM

- La cultura popular va envoltar de màgia i misteri els aspectes de la vida que no es podien explicar quan la ciència encara no estava tan desenvolupada com ara. El moviment del Sol i la Lluna, les estacions de l'any o el naixement són algunes de les grans incògnites a les quals l'ésser humà va tractar de donar explicació a través dels mites, les llegendes, les rondalles ... també la mort. I això passà en totes les cultures i arreu del món.

Segur que a casa vostra o a l'escola heu celebrat el Dia de Tots Sants, que se celebra l'1 de novembre i és festiu. O us heu disfressat per a la festa de Halloween i heu dit *Trick or treat?*

- Posa cada nom davall de la imatge corresponent:

Halloween, Dia de los Muertos, Nit d'Ànimes

Mèxic, País Valencià, Estats Units

.....

.....

- Coneixeu l'origen d'aquestes festivitats?

- En parelles, inventeu-vos una llegenda per a explicar l'origen de la celebració del Dia de Tots Sants.
- Organitzeu la classe en tres grups i trieu cadascun de vosaltres un d'aquests temes per a ampliar informació i organitzar una exposició en la vostra escola:

- Investigueu les tradicions populars mediterrànies al voltant de la mort:
La Nit de les Ànimes, Tots Sants i el Dia dels Difunts.

- Busqueu i recolliu rondalles i llegendes valencianes de morts i apareguts:
La llegenda de l'arbre embriuat d'Altea, Sant Pasqual Bailon i els tres tocs, Maria no té por, Marieta i el mort...
- Recolliu informació de les tradicions populars en altres cultures.

La mort és un tema difícil i dolorós, i quasi sempre intentem evitar-lo. El llenguatge poètic, però, és una bona eina per a parlar de les coses que ens afecten d'una manera sana.

Tot seguit tens dues propostes. Decidiu a classe quina de les dues voleu treballar.

■ Proposta 1.

Escriu un poema amb alguna emoció o amb alguna vivència que vulgues compartir. Però et posem una condició: l'últim vers del poema ha de ser l'últim vers de la cançó.

“Canta, balla, riu i viu, sigues feliç”

Ja sabem que escriure un poema no és una cosa senzilla, però segur que ho aconseguiràs. Preparat? Preparada?

Seguim.

Pensa un moment sobre què vols escriure. Els **temes** dels poemes poden ser molt seriosos -l'amor, la felicitat, la mort...- o menys, com la primera vegada que tastares un gelat, que vas pujar a un avió o que vas conèixer una persona important en la teua vida.

Escriu les primeres paraules que et vinguen al cap. Sense filtrar, de moment. Després ja triaràs les paraules més adequades per a transmetre l'emoció que vols.

Recorda utilitzar figures retòriques: comparacions, metàfores, personificacions, exageracions... Les preguntes de baix et poden donar una idea a l'hora de buscar comparacions i metàfores. Ja tens alguns elements per a treballar.

Quan el tingues, no t'oblides de posar-li un títol que siga descriptiu i evocador.

■ Proposta 2

Escriu un poema col·lectiu sobre la mort. Però us posem, de nou, una condició: l'últim vers del poema ha de ser l'últim vers de la cançó:

“Canta, balla, riu i viu, sigues feliç”

- Tanqueu els ulls un moment i penseu. Després escriviu:
- Si fora un color, quin color tindria? _____
- Si fora una olor, quina seria? _____
- Si fora un paisatge? _____
- Si fora un animal? _____
- Quina flor seria? _____
- I un sentiment? Quin seria? _____

Quan totes les persones de la classe tingueu escrites les respostes, treballeu en grups de tres o quatre i poseu-les en comú.

ESTIREM EL FIL

— Penseu que hi ha molta diferència entre la manera de percebre i viure la mort d'abans, la de l'època dels vostres iaies i iaies? I la d'ara?

- Les celebracions responen a una necessitat de "riure's" de la mort?
- Us imagineu un futur en el qual les persones fórem immortals?
- Està preparat l'ésser humà per a ser etern? Penseu avantatges i inconvenients d'aquesta situació.
- Existirien ritus de benvinguda o de comiat de les persones? Com serien?

■ En grups, escriviu un text teatral breu amb algun d'aquests temes en què aquests tres esquelets siguem els protagonistes.

